

ALTINCI BÖLÜM

KELİME GRUPLARI

A) İsim Tamlamaları

Aralarında anlamca ilgili bulunan en az iki ismin oluşturduğu kelime grubuna “**isim tamlaması**” denir. İsim tamlamalarında birinci unsur “**tamlayan**”, ikinci unsur “**tamlanan**”dır. Tamlayan, tamlananın anlamını çeşitli yönlerden tamamlar. İsimlerin yanı sıra zamirler ve adlaşmış sıfatlar da tamlayan olabilir. Tamlamanın asıl unsuru tamlanandır.

Örnek:

Kitabın kapağı

Tamlayan **Tamlanan**

Ders kitabı

Tamlayan **Tamlanan**

Benim arabam

Tamlayan(zamir) **Tamlanan**

Büyüklerin dediği

Tamlayan (Adlaşmış sıfat) **Tamlanan (sıfat-fiil)**

Örnek:

“Sevgilinin gamze ile konuşmasının bir sebebi de, eski toplumu-
muzda erkekle kadının muaşakasinda öyle ulu orta konuşmanın
mümkün olmayışıdır. Hatta yalnızca göz, kaş ve kirpikleri açıkta
bırakacak bir ferace yahut yeldirmenin gerisindeki sevgilinin söz
söyleyecek olan ağzı dahi görülemez. Bu durumda aşk anlatımlarının
bütün yükü gamzeye düşmektedir ki, zaten gamze bu üçünün (göz-
kaş-kirpik) ortak faaliyeti olarak zuhur eder. Sevgili âşığına süzgün
bakışlarıyla naz yapar ve gamzedeki zamanlaması bir harikadır. Gamze,
âşığın kalbini hedef alan bir cellâttır. Doğru! Ama o kadar nazik bir
cellâttır ki, hiç hissettirmeden sanatını icra ediverir. Gerisi zaten ölüm
demektir. Bu yüzdendir ki, gamze hiçbir vakit hedefini şaşırmayan tîr-i
kaza (kaza oku)’dır ve ondan kurtuluşun yegâne yolu, yine sevgilinin
abihayat yüklü yahut İsa-nefesli dudağından geçer. Oradan çıkıvere-
cek iki çift kelâm, gamzenin bütün anlattıklarını batıl edip âşığa hayat
bağışlamaya yeter. O kelâmın iyi mi kötü mü olduğu da âşıkların
bahtına kalmıştır.”

(İskender Pala, Kitab-ı Aşk)

İsim tamlamaları dört gruba ayrılır:**1- Belirtili İsim Tamlaması:**

Belirtili isim tamlaması, “**tamlayan + ın, in** (ilgi hâl eki) + **tamla-
nan + ı, i, sı, si** (iyelik eki)” biçiminde oluşur. Tamlayan tamlananın
kime ya da neye ait olduğunu kesin olarak bildirir. Belirtili isim tamlama-
sında her unsur kendi vurgusunu taşır.

Örnek: Üzümün çöpü, armudun sapı, devenin boynu, gülün dikenini,
evin kapısı, ruhun ilacı, acının böylesi, benim kalemim, bizim işimiz...

“Sende seyre diyorum **denizlerin en mavisini**,
Ormanların en kuytusunu sende gezmekteyim,
Senden kopardım **çiçeklerin en solmazını**,
Toprakların en bereketlisini sende sürdürdüm,
Sende tattım **yemişlerin cümlesini.**”

(Cahit Sıtkı Tarancı, Desem ki)

“Yaşamak, **kelimelerin soyunmasıdır.**”

(*Ahmet Altan, Kristal Denizaltı*)

Özellikleri:

a) Belirtili isim tamlamasında tamlayan, tamlanan veya her ikisi birden kelime grubu olabilir.

Örnek:

“Keşfedilmeyen teferruatlar oldukça **her şehrin yabancı** değil miydiniz?”

(*F. K. Barbarosoğlu, Acı Deniz*)

her şehrin yabancı: Belirtili isim tamlaması,

her şehrin: Tamlayan (Sıfat tamlaması)

“Ey, **mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,**”

(*Arif Nihat Asya, Bayrak*)

mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü: Belirtili isim tamlaması

mavi göklerin: Tamlayan (Sıfat tamlaması)

beyaz ve kızıl süs: Tamlanan (Sıfat tamlaması)

beyaz ve kızıl: Bağlama grubu

“Sana benim gözümle bakmayanın

mezarını kazacağım.”

(*a.g.e*)

Sana benim gözümle bakmayanın mezarı: Belirtili isim tamlaması

Sana benim gözümle bakmayan: Tamlayan (Sıfat-fiil grubu)

b) Belirtili isim tamlamasında birden fazla tamlayan ve tamlanan bulunabilir.

Örnek:

Portakalın, elmanın, armudun fiyatını biliyor musun?

portakalın, elmanın, armudun: Tamlayan

İsmail'in kalemını, defterını, kitabını getirin.

kalemını, defterını, kitabını: Tamlanan

c) Belirtili isim tamlaması cümle ve kelime grupları içinde isim, sıfat ve zarf olarak kullanılabilir.

Örnek:

O, **Fatma'nın kardeşidir.** (Fatma'nın kardeşi: İsim)

Herkesin geçtiği yoldan sen de geç. (herkesin geçtiği: Sıfat)

Gecenin bu vakti gidilir mi? (gecenin bu vakti: Zarf)

d) Tamlayanla tamlanan yer değiştirebilir. Bu durum, daha çok, şiirde ve konuşma dilinde görülür.

Örnek:

“Rabb'im isterse, sular büklüm büklüm burulur,

Sırtına Sakarya'nın, Türk tarihi vurulur.”

(*Necip Fazıl Kısakürek, Sakarya Türküsü*)

Sakarya'nın sırtı: Belirtili isim tamlaması

“Sakarya, **saf çocuğu, masum Anadolu'nun,**

Divanesi ikimiz kaldık **Allah yolunun!**”

(*a.g.e*)

masum Anadolu'nun saf çocuğu: Belirtili isim tamlaması

Allah yolunun divanesi: Belirtili isim tamlaması

“Çünkü **insanların kelimelerini emanet edebileceği bir yüzün** var **senin,** dedi.”

(*Murathan Mungan, Çador*)

e) Şahıs zamirleriyle kurulan belirtili isim tamlamalarında, tamlanan unsurdaki iyelik ekleri şahıs zamirlerinin yerini tuttuğundan şahıs zamiri (tamlayan unsur) düşebilir.

Örnek:

“**Senin dudakların pembe**
Ellerin beyaz,
 Al tut **ellerimi** bebek
 Tut biraz.”
 (**benim** ellerimi)

(Cahit Külebi, Hikâye)

“**gözlerin gözlerime** değince
felaketim olurdu, ağlardım.”

(Attilâ İlhan, Üçüncü Şahsın Şiiri)

f) Karşılıklı konuşmalarda tamlayan da tamlanan da düşebilir:

Örnek:

- Siz öğrencinin nesi oluyorsunuz?
- Babasıyım. (**öğrencinin**)
- Bu araba kimin?
- Ahmet Bey’in (**arabası**)

g) Bazı durumlarda “ karı koca, oğul” gibi kelimelerin ve iyelik eklerinin düştüğü görülür.

Örnek:

Bekir’in Ayşe (**karısı**), Hacı Osman’ın İbrahim (**oğlu**); Kara Davutların İsa(**sı**) Hasan’ın araba(**sı**), bizim dayı(**mız**),

h) Tamlayan eki “-ın, -in” yerine “-den” eki getirilebilir.

Örnek:

Konuşanlardan**dan** biri, hastalardan**dan** birkaçı, seyircilerden**den** bazıları...

i) Tamlayan eki “-ın, -in”, bir kelime grubu içerisinde ikiden fazla tekrar edildiğinde anlatım bozukluğu meydana gelir.

Örnek:

Kitabın son sayfasının**ın** ikinci paragrafının**ın** ilk cümlesi.

j) Tamlayan eki”-ın, -in” ünlüyle biten kelimelere geldiğinde araya “-n” yardımcı ünsüzü (kaynaştırma ünsüzü) girer; ancak “su” ve “ne” kelimelerinde araya “-y” ünsüzü girer.

Örnek:

Ali’n-in odası, boyandı.

Su-y-un tadı iyi değil.

Ne-y-in parası verilecek?

2- Belirtisiz İsim Tamlaması:

Belirtisiz isim tamlaması, “**tamlayan + tamlanan + ı, i, sı, si (iyelik eki)**” biçiminde oluşur. Tamlayan unsur ilgi hâl eki almadığı için, tamlananın kime ya da neye ait olduğunu tam olarak bildirmez. Belirtisiz isim tamlamasında birinci unsur vurguludur.

Örnek:

Kiraz ağacı, insan hakları, gözlük camı, düşman kuvvetleri, sınıf mevcudu, gitmek zamanı, görüş farkı, düşünme süresi, köpek balığı, el sabunu, çalışma odası, kol saati, Adana kebabı, işkembe çorbası, mercimek çorbası, boncuk mavisini, Çingene pembesi, Konya Ovası, Taksim Meydanı, Boğaziçi Köprüsü, Atatürk Caddesi, Kurtlar Vadisi, Ekmek Teknesi...

NOT: Belirtisiz isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan genel bir nesneyi karşıladığından, çoğu kez kalıplaşarak birleşik isim oluşturur. Bu sebeple aralarına herhangi bir kelime giremez ve unsurlar yer değiştiremez. “İçişleri eski bakanı, kimya yüksek mühendisi” biçimindeki kullanımlar yanlıştır. “İçişleri bakanı” ve “kimya mühendisi” kalıplaşmış ifadelerdir; aralarına kelime almazlar.

Özellikleri:

a) Belirtisiz isim tamlamasının tamlayanı isim-fiilden oluşacağı gibi cümle hâlinde de olabilir

Örnek:

Konuşma zamanı, geldi.

Bu kitabın **yazılış tekniği** çok farklı.

“**Bana değmeyen yılan bin yaşasın.**” düşüncesi, çok yanlıştır.

“**Seviyorum.**” sözü herkesin dilinde ama hakiki manada seven var mı?

“Romancılık, kendini başkaları ile özdeşleştirmek, kendini dışarıdan görebilmek ve bütün insanlığa dağıtabilmek yeteneğidir bir anlamda.”

(Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*)

“Raskolnikov’un aklından bir defa daha: “**Yoksa hâlâ düş mü görüyorum?**” düşüncesi geçti.”

(Dostoyevski, *Suç ve Ceza*)

“Eğitimsizliğin “yaratıcılığı” bu kadar tetiklediği başka bir ülke yoktur yeryüzünde.. **Gelin arabasının yolunu kesme esnafı... ATM kartı ile para çekmeyi beceremeyen emeklilere yardım etme esnafı... Hasta müminlerin yerine oruç tutma esnafı... Bitmiyor ki... Kamyonculara kasaya yazdırmak üzere manalı laf bulma esnafı... Posta pulunu senin yerine yalama esnafı... Sen bekleme kuyruğa biz girelim abi, esnafı... Düşünlerde halay başını tespit etme esnafı... Ne ararsan var... Bazıları sektörelleşti bile.. Temsil, otopark değnekçileri ile abonman bileti lazım mı esnafı** örgütlense şefleri TÜSİAD’a neyim üye yazılacaklar... Bu bolluktan bir tek “**Köşe yazısı lazım mı abi?**” *esnafı* çıkaramadık...”

(Selahattin Duman, *Vatan gazetesi*, 29.03.2003)

NOT: Tamlayanı cümle olan tamlamalar yapıca belirtisiz isim tamlaması olsa bile anlamca belirtili isim tamlamasıdır.

b) Tamlayan unsuru özel isim olan tamlamalar, şekil bakımından belirtisiz isim tamlaması olsa bile anlamca belirtili isim tamlaması özelliği gösterirler.

Örnek:

Van Gölü, İstanbul şehri, Haydarpaşa istasyonu, Türk kültürü...

c) Belirtisiz isim tamlaması cümle ve kelime grupları içinde İsim, sıfat ve zarf olarak kullanılabilir.

Örnek:

Konya Ovası, Türkiye'nin buğday ambarıdır. (özel isim)

O, **dünya tatlısı** bir arkadaştır. (sıfat)

Gece vakti dışarı çıkılır mı? (zarf)

d) Kalıplaşarak birleşik isim olan bazı belirtisiz isim tamlamaları bitişik yazılır:

Örnek:

ayakkabı, elbezi, dereotu, keçiboynuzu, akşamüstü, akşamüzeri, ayaküstü, gerçeküstü, hanımeli, yüzbaşı, gökyüzü, gözyaşı, güvenoyu, halkoyu, kahverengi, kamuoyu, külkedisi, milletvekili...

e) Bir belirtisiz isim tamlaması, belirtili isim tamlamasında tamlanan olarak görev yaptığında belirtili isim tamlamasının iyelik ekini taşır.

Örnek:

Bilgisayar masası: Benim bilgisayar masam, senin bilgisayar masan, onun bilgisayar masası...

f) Bazı “zaman anlamı taşıyan ifadeler” belirtisiz isim tamlaması biçiminde oluşur.

Örnek: 1977 yılı, 2002 kışı, 1981 tarihi...

g) Bazı belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan çoğul eki alabilir:

Örnek:

Anneler Günü, devler ülkesi, ünlüler dünyası, öğretmenler odası, erkekler hamamı...

h) Bazı belirtisiz isim tamlamaları, belirtili isim tamlamasına dönüştürülebilirken, bazıları dönüştürülemez.

Örnek:

duvar boyası → duvarın boyası (olur).

su böreği → suyun böreği (olmaz).

i) Bazı belirtisiz isim tamlamalarında, iyelik eki düşürülerek Türkçeye aykırı kullanımlar oluşturulur.

Örnek:

Adana kebab(ı), Bahar Sokak(ı), Sultan Otel(i)...

3- Zincirleme İsim Tamlaması:

Tamlayanı ya da tamlananı isim tamlaması olan tamlamalara “**zincirleme isim tamlaması**” denir.

Örnek:

Ağacın dalının / kırılması: Zincirleme isim tamlaması.

Ağacın dalının: Tamlayan (Belirtili isim tamlaması).

Türk / futbol takımı: Zincirleme isim tamlaması.

futbol takımı: Tamlanan (Belirtisiz isim tamlaması).

Anneler Günü / hediyesi: Zincirleme isim tamlaması.

Anneler Günü: Tamlayan (Belirtisiz isim tamlaması).

Evin / demir kapısı: Zincirleme isim tamlaması.

demir kapı: Tamlanan (Takısız isim tamlaması).

roman okuyucusunun / kültür seviyesi: Zincirleme isim tamlaması.

roman okuyucusunun: Tamlayan (Belirtisiz isim tamlaması).

kültür seviyesi: Tamlanan (Belirtisiz isim tamlaması).

“1915 yılının Ekim ayının ilk haftasında gün batımından bir saat kadar önce, bir adam yaya olarak Digne kentine girmişti.”

(Victor Hugo, *Sefiller*)

“Napoleon’un haber almak için savaş alanına yolladığı yaverleriyle, mareşallerinin emir subayları sık sık, dörttnala gelip imparatorlarına çarpışmanın gelişmeleriyle ilgili bilgiler getiriyorlardı.”

(Tolstoy, *Savaş ve Barış*)

“Servet-i Fünun romanının ve hikâyesinin en kusurlu yönü, hiç şüphesiz, şiirde olduğu gibi, dili ve üslubudur.”

(Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*)

4- Takısız İsim Tamlaması:

İki ismin eksiz bir biçimde bir araya gelmesiyle oluşan, tamlayanı, tamlananın neden yapıldığını (ham maddesini) ve neye benzediğini belirten tamlamalara “**takısız İsim tamlaması**” denir.

Örnek:

taş bina, altın bilezik, çelik kasa, cam kavanoz, gümüş tepsi; pamuk prenses, parmak çocuk, sırma saç, badem göz, taş kalp, ölü deniz...

NOT: Takısız isim tamlaması, bazı dil bilimcilerce sıfat tamlaması olarak değerlendirilmektedir.

B) Sıfat Tamlaması

Sıfat görevindeki kelime ya da kelime grubunun bir veya daha fazla ismi renk, biçim, hareket, durum, sayı ve yer bakımından nitelediği veya belirttiği kelime gruplarına “**sıfat tamlaması**” denir. Sıfat tamlaması, cümlede isim, sıfat ve zarf olarak görev yaparlar. Vurgu birinci unsur üzerindedir.

Örnek:

Bir adam, bu dünya, altı milyar, kaç para, bazı kitaplar, ağlayan gül, gülen ayva, sarı inek, büyük adam, güzel yemek, dostça karşılama, taş kalpli insan, melek gibi kadın, ağır ağır yürüyen ihtiyar, vatan sevdalısı genç...

“Ulu çamlar, fırtınalı diyarlarda yetişir.”

(*Cemil Meriç*)

“**Kurnaz insanlar**, okumayı küçümserler, **basit insanlar** ona hayran olurlar **akıllı insanlar** ise ondan faydalanırlar.”

(*Francis Bacon, Denemeler*)

Özellikleri:

a) Tamlayan (sıfat) ya da tamlanan (isim) bir kelime grubu alabilir.

Örnek:

Simit satan / çocuk: Sıfat tamlaması.

Simit satan: Tamlayan (Sıfat-fiil grubu).

Turist cenneti / ülke: Sıfat tamlaması.

Turist cenneti: Tamlayan (Belirtisiz isim tamlaması).

Büyük / dünya klasikleri: Sıfat tamlaması.

dünya klasikleri: Tamlanan (Belirtisiz isim tamlaması).

Cennet gibi / ülke: Sıfat tamlaması.

Cennet gibi: Tamlayan (Edat grubu).

Her şeyi bilen / tek adam: Sıfat tamlaması.

Her şeyi bilen: Tamlayan (Sıfat-fiil grubu).

tek adam: Tamlanan (Sıfat tamlaması).

Büyük büyük / ağaçlar: Sıfat tamlaması.

Büyük büyük: Tamlayan (Tekrar grubu).

“Ben **geniş hayalli bir** adamım. **Herhangi bir dal parçasını, herhangi bir iskeleti kristallerle donatacak kadar zengin bir iç dünyam** var.”

(*Cemil Meriç, Jurnal 2*)

“Fatih’te **yoksul bir gramofon** çalıyor
Eski zamanlardan bir cuma çalıyor
 Durup köşe başında deliksiz dinlesem
 Sana **kullanılmamış bir gök** getirsem
 Haftalar ellerimde ufanıyor
 Ne yapsam ne tutsam nereye gitsem
 Ben sana mecburum sen yoksun.”

(*Attilâ İlhan, Ben Sana Mecburum*)

“**Tüm ölümleri eskiten**

Asi bir nehir oluyorum sonra,
 Hırkımdan, yüreğimi taşlara vuruyorum,
 Eridikçe eriyor bakışlarım.
 Ne olur,
 Düşlerinle sar kalbimin incinmişliğini...”

(*Raşit Keskin, Gözlerimde Demleniyor Hasretin*)

“Bu Gosbeck, **babasının kemiklerinden domino yapmaya muktedir olan müthiş bir heriftir.**”

(Balzac, *Goriot Baba*)

b) Sıfat ve zarfların anlamlarını, miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların meydana getirdiği kelime grupları da birer sıfat tamlamasıdır.

Örnek: en büyük, çok güzel, pek doğru, daha güzel...

c) Sıfat tamlamasında sıfatla isim arasına noktalama işareti konmaz. Konduğunda sıfat unsuru isimleşir.

Örnek:

İhtiyar adama gülümsedi. (“İhtiyar adam” Sıfat tamlaması)

İhtiyar, adama gülümsedi. (“İhtiyar” isimleşmiştir.)

d) Tamlayan birden fazla sıfattan oluşabileceği gibi tamlanan da birden fazla isimden oluşabilir.

Örnek:

Uzun boylu, kırsaçlı, esmer tenli / bir adam: Sıfat tamlaması.

Uzun boylu, kırsaçlı, esmer tenli: Tamlayan (üç ayrı sıfat tamlaması).

Uzun boylu bir adam

kırsaçlı bir adam

esmer tenli bir adam

Geçmeyen / saatler, dakikalar, saniyeler: Sıfat tamlaması.

saatler, dakikalar, saniyeler: Tamlanan (üç ayrı isim).

Geçmeyen **saatler**

Geçmeyen **dakikalar**

Geçmeyen **saniyeler**

“Nuri Efendi **benim tanımaya başladığım zamanlarda, elli beş, altmış yaşlarında, orta boylu, zatıf, kuru, fakat dinç bir ihtiyardı.**”

(Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*)

“**Dar kapısından başka aydınlık girecek hiçbir yeri olmayan dükkânında tek başına, gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali, tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir arslanı andırıyordu. Uzun boylu, iri pençeli, kalın pazı, geniş omuzlu bir pehlivandı.**”

(*Ömer Seyfettin, Diyet*)

e) Sıfat tamlamalarında isim unsuru (tamlanan), sıfat unsurunun (tamlayan) anlamında varsa, isim unsuru düşer. Bu durumda sıfat “**adlaşmış**” olur.

Örnek:

Çalışanlar, başarılı olurlar. (Çalışan insanlar)

Anlayanlar parmak kaldırsın. (Anlayan öğrenciler)

f) Sıfat tamlamaları cümlede isim, sıfat ve zarf olarak kullanılabilir.

Örnek:

Filmin **son bölümünü** izleyemedim. (isim)

Burada **çok büyük** balıklar var. (sıfat)

Sular **iki gün** akmayacakmış. (zarf)

C) Tekrar Grubu (İkileme)

Eş anlam, yakın anlam, zıt anlam gibi çeşitli anlam ilgileriyle iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur. Her unsur kendi vurgusunu taşır.

Örnek:

yalan yanlış, büyük küçük, eş dost, çoluk çocuk, vah vah, fısıl fısıl, şırl şırl, tıklar tıklar, yavaş yavaş, yalan yanlış, olur olmaz, para mara, gide gele, demet demet...

“Sıla **burcu burcu**, ille ocağım

Çoluk çocuk hasretinde kucağım

Sana her şeyimi anlatacağım

Otur başucuma sor **yavaş yavaş**”

(*Bekir Sıtkı Erdoğan, Bin Birinci Gece*)

“Açılan bir gülsün sen **yaprak yaprak**,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.”

(Ahmet Muhip Dranas, Serenat)

“**Hayal meyal** şeylerden ilk aşkımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı **bir bir**,
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.”

(Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş)

“Dalgalar uzun kalın birer siyah yılan gibi **kıvrana kıvrana, yuvarlana yuvarlana** açılıyor; bellisiz bir lisan ile karanlıkların sonsuz uzaklıklarına doğru serilerek onu da davet ediyordu.”

(Halit Ziya Uşaklıgil, Mai ve Siyah)

Tekrar grubu yapılış şekillerine göre dört gruba ayrılır.

1- Aynı kelimenin tekrarıyla yapılanlar:

Örnek: “pırıl pırıl, yavaş yavaş, ağlaya ağlaya, iri iri, güzel mi güzel, vah vah, şırl şırl...”

“Şimdi Akşehir bembeyaz, **pırıl pırıl** ve ılıktı. Salih istasyona üç, dört yüz metre kala marşandizden atlamış, bahçe aralarından, pamuk gibi karlara dizlerine kadar **gömüle gömüle** yürüyordu.”

(Tarık Buğra, Küçük Ağa)

2- Yakın veya eş anlamlı kelimelerle yapılanlar:

Örnek: “kılık kıyafet, doğru dürüst, dayalı döşeli, eş dost...”

3- Biri anlamlı biri anlamsız kelimelerle yapılanlar:

Örnek: “hayat mayat, para mara, çanta manta, halı malı...”

4- İki de anlamsız olan kelimelerle yapılanlar:**Örnek:** “ ıvır zıvır, eciş bücüş...”**5- Zıt anlamlı kelimelerle yapılanlar:****Örnek:** “ine çıka, irili ufaklı, ölüm kalım, dosta düşmana, iyi kötü...”**Tekrar grubunun Özellikleri:****a)** Tekrarlar anlamı kuvvetlendirir; nesneye ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamları katar**Örnek:****İyi kötü** kazanıyoruz.(beraberlik)**Gide gide** bıktım. (süreklilik)**Sürü sürü** koyunlar (çokluk)**Koca koca** adamlar (kuvvetlendirme)**b)** Cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat ve zarf olarak kullanılır.**Örnek:**Bizim de kendimize göre **eşimiz dostumuz** var. (isim)Ağaçta **iri iri** elmalar var. (sıfat)Adam **koşa koşa** gitti. (zarf)**c)** Her unsur kendi vurgusunu taşır.**d)** Tekrar grubunda kelimeler arasına kesinlikle virgül konmaz.**e)** İki unsur arasına ek ya da bağlaç girebilir.**Örnek:** gün **be** gün, konuştu **da** konuştu, güzel **mi** güzel...**f)** Grubu oluşturan kelimeler çekim eki alabilir.**Örnek:** mala mülke, işini gücünü, varımızı yoğumuzu, dişten tırnaktan...**D) İsim-Fiil Grubu**

“-mak, -mek, -ma, -me, -ış, -iş” isim-fiil eklerinden birini alan bir kelime ile ondan önce gelen ve ona bağlı olan kelime ya da kelime gruplarının oluşturduğu gruba “**isim-fiil grubu**” denir. İsim-fiil eklerini alan kelime, grubun ana unsurudur.

Örnek:

Her gördüğü insanla konuşmak ona has bir davranıştı.

Her gördüğü insanla konuşmak: isim-fiil grubu.

Bu konuyu tekrar düşünmenizi istiyorum.

Bu konuyu tekrar düşünme: İsim-fiil grubu.

Onu ilk görüşüm, iki yıl öncesine rastlar.

Onu ilk görüş: İsim-fiil grubu.

“Maziyi şuurlu olarak bilme, eskilerin denemelerinden faydalanma, bize, ölçülü olmayı ve biz olmayı öğretir.”

(Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*)

“Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile,

Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.”

(Yahya Kemal Beyatlı, *Rindlerin Akşamı*)

“Bir yer var, biliyorum;

Her şeyi söylemek mümkün;

Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;

Anlatamıyorum.”

(Orhan Veli Kanık, *Anlatamıyorum*)

“Bir yerde küçük insanların, büyük gölgeleri oluşuyorsa orada **güneş batıyor demektir.”**

(Çin Atasözü)

“**Mutlu olabilmem için her gün bir miktar edebiyatla ilgilenmem gerekiyor.”**

(Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*)

NOT: İsim-fiil grubu; girişik birleşik cümlelerde özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci görevlerinde bulunabilir.

Örnek:

Şiir yazmak, kelimeleri dans ettirmektir.

Şiir yazmak: özne

kelimeleri dans ettirmek: yüklem.

Seni çok güzel yerlerde görmek istiyorum.

Seni çok güzel yerlerde görmek: belirtisiz nesne

“Akıl, **aşkı anlatmada** çamura saplanmış merkep gibidir.”

(Mevlana, Mesnevi)

aşkı anlatmada: dolaylı tümleş.

Kış aylarında dondurma yemekten kaçınıyordu.

Kış aylarında dondurma yemekten: dolaylı tümleş (“ne”den kaçınıyordu?).

Kış aylarında dondurma yemekten hastalandı.

Kış aylarında dondurma yemekten: zarf tümleci (“niçin” hastalandı).

“**Konuşmak** istemiyordu artık. **Kimseyle konuşmak** istemiyordu. **Dilin peçesinin ardından içini göstermeye çalışmak** istemiyordu. Dilsizlik insanın en doğal hâliydi. Dilsizlik, aslında insanın kendi teni gibi çıplaktı; **onu kelimelerde giydirmek** istemiyordu. İnsan, kelimeler olmadan kendine yetebilmeliydi.”

(Murathan Mungan, Çador)

E) Sıfat-Fiil Grubu

“-an, -en, -ası, -esi, -maz, -mez, -ar, -er, -dık, -dik, -cak, -ecek, -miş, -miş” sıfat-fiil eklerinden birini alan bir kelime ile ondan önce gelen ve ona bağlı olan kelime ya da kelime gruplarının oluşturduğu gruba “**sıfat-fiil grubu**” denir. Sıfat-fiil eklerini alan kelime, grubun ana unsurudur. Sıfat-fiil grupları, kelime grubu şeklinde oluşmuş sıfatlardır. Tıpkı sıfatlarda olduğu gibi isim unsuru düştüğünde “adlaşmış sıfat” olurlar

Örnek:

Bu dağ köyünde yaşayanlar, hayvancılıkla geçinirler.

Bu dağ köyünde yaşayanlar: Sıfat-fiil grubu.

Sizi okutmak için ne kadar çalıştığımı biliyor musunuz?

Sizi okutmak için ne kadar çalıştık: Sıfat-fiil grubu.

Günde on saat çalışacak adamlar aranıyor.

Günde on saat çalışacak: Sıfat-fiil grubu.

“**Dış basında ses getiremeyen Ulvi,**”

“**Sıfır beş ucu olup da vermeyen Ulvi,**”

“**Duracak düğmesine bastığı hâlde kapıya doğru ilerlemeyen Ulvi,**”

“**Kanayan yaraya ellerini yıkamadan parmak basan Ulvi,**”

“**Basketbol sahasında voleybol topuyla futbol oynayan Ulvi,**”

“**Aya yüzeceğim deyip yakamoz olan Ulvi,**”

(Geniş Aile TV. Dizisi, Cevahir replikleri)

“**Ölümdür yaşanan tek başına**

Aşk iki kişiliktir.”

(Ataol Behramoğlu, Aşk İki Kişiliktir)

“**Eskimiş fikirler paslanmış çivilere benzer, söküp atmak çok güçtür.**”

(C. Şahabettin)

“**İyi yaşamayı sonraya bırakan; yolunda bir ırmağa rastlayıp da akıp geçmesini bekleyen köylüye benzer; ırmak hiç durmadan akıp gidecektir.**”

(Montaigne, Denemeler)

NOT: İsim-fiil grubu; girişik birleşik cümlelerde özne, yüklem, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci görevlerinde bulunabilir.

Örnek:

Dünyayı kirletenler bir gün çok pişmen olacaktır.

Dünyayı kirletenler: özne.

Asıl kahraman, **ihtiyacı olanlara karşılık beklemeden yardım edendir.**

ihtiyacı olanlara karşılık beklemeden yardım edendir: yüklem.

Bu ülkeye güzellik katanlara minnettarız.

Bu ülkeye güzellik katanlara: dolaylı tümlec

Onun geçen yıl Amerika'ya gittiğini biliyoruz.

Onun geçen yıl Amerika'ya gittiğini: belirtili nesne.

Çok sigara içtiğinden genç yaşta kansere yakalandı.

Çok sigara içtiğinden: zarf tümleci.

(“-diğinden” şeklinde kalıplaşarak zarf-fiil görevi yapar.)

NOT: Bazı sıfat-fiiller kalıplaşarak birleşik isim oluşturur.

Örnek:

ağaçkakan, cankurtaran, dalgakıran, dalkıran, dalkurutan, gökdelen, günebakan, oyunbozan, yelkovan, yolgeçen, altıpatlar, amperölçer, barışsever, bilgisayar, sanatsever, uçaksavar, yurtsever; değerbilmez, kadirbilmez, külyutmaz, sugeçirmez, vurdumduymaz.

F) Zarf-Fiil Grubu

“-a (-e), -ip, -ip, -alı, -eli -arak, -erek, -ken, -ınca, -ince, -arak, -erek, -araktan, -erekten, -madan, -meden, -sızın, -sizin, -casına, cesine, -dığı, -diği, -dığında, -diğinde, -dığından, -diğinden, -dıkça, -dikçe, -eğinden, -a(e) ... -a(e), -di mi, -di ...-eli...” zarf-fiil eklerinden birini alan bir kelime ile ondan önce gelen ve ona bağlı olan kelime ya da kelime gruplarının oluşturduğu gruba **“zarf-fiil grubu”** denir. Zarf-fiil eklerini alan kelime, grubun ana unsurudur. Zarf-fiil grubu sadece zarf görevinde kullanılır.

Örnek:

Çocuk, **avucundaki şekerleri yiye yiye** geliyordu.

avucundaki şekerleri yiye yiye: Zarf-fiil grubu

Yanımdaki adamlara bakıp gülümsedi.

Yanımdaki adamlara bakıp: Zarf-fiil grubu

Biz sabahlara kadar çalışırken siz nerelerdediniz?

Biz sabahlara kadar çalışırken: Zarf-fiil grubu

Bütün kazandıklarımız elimizden gidince, ortada kaldık.

Bütün kazandıklarımız elimizden gidince: Zarf-fiil grubu

“Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”

(Mustafa Kemal Atatürk)

“Bir de gencecik âşıkların yüreklerini bilirim
Bir dolmuşta; yorgun şoförler için bestelenmiş
Bir şarkıdan bir kelime düşüverince içlerine
Karanlık sokaklarına dalarak şehirlerin
Beton apartmanların sağır duvarlarını yumruklayan
Ya da melal denizi parkların ıssız yerlerinde
Örneğin Hint okyanusu gibi derin
İsyanın kapkara sularına dalan”

*(Erdem Beyazıt, Sana, Bana, Vatanıma ve
Ülkemin İnsanlarına Dair)*

“Gönlünü Şirin’in aşkı sarınca

Yol almış hayatın ufuklarınca,

O hızla dağları Ferhat yarınca

Başlamış akmağa çoban çeşmesi...”

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Çoban Çeşmesi)

“Silgi kullanmadan yapılan resim sanatına hayat diyoruz.”

(John Christian)

İhsan Bey, **bir zamanlar yaşadığı onca mutlu anı hatırladıkça**

Özne

Z.T

hüzünleniyordu.

Yüklem

bir zamanlar yaşadığı onca mutlu anı hatırladıkça: zarf-fiil grubu (yan cümle)

NOT: Yan cümleler ana cümlenin ögesi durumundadır. Normal olarak öğelerine ayrılmazlar. Ama kendi içlerinde taşıdıkları öğeleri vardır. Bu öğelerin yan cümleye ait olduğunun bilinmesi gerekir. Aksi hâlde ana cümlenin ögesiymiş gibi düşünülür. Bu da hatalara yol açar.

Örnek:

Dün sabah seni pazarda gördüm.

Z.T

B.li.N

D.T

Yüklem

Cümle birleşik cümle içerisinde yer aldığı anda, tüm öğelerini kaybeder. Ana cümlenin ögesi olur.

Dün sabah seni pazarda görünce çok şaşırırım.

Z.T

Z.T Yüklem

Dün sabah seni pazarda görünce: zarf-fiil grubu. Zaf tümleci görevinde.

G) Aitlik Grubu

“-ki” aitlik eki alan bir kelime ile ona bağlı kelime ya da kelime grubuna “aitlik grubu” denir.

Örnek:

Onun elindeki imkânlar kimsede yok.

Onun elindeki: Aitlik grubu.

Onun eli: Belirtili isim tamlaması.

Osman’ın kafasındakikileri kimse bilemez.

Osman'ın kafasındaki: Aitlik grubu

Osman'ın kafası: Belirtili isim tamlaması

“Tolstoy; nesnelere arkasındaki hiçliği fark etti.”

(Stefan Zweig, *Kendi Hayatının Şiirini Yazarlar*)

“Orada her şey kaba saba bir şekilde yontulmuş; **gözleri simgeleyen küçük pencerelerin, üzerindeki** alnın dar kırışları, kalaslara benzeyen kaba saba tahtalardan oluşmuş; derisi yalnızca toprak ve kilden yoğrulmuşçasına yağlı ve donuk.”

(a.g.e)

“**Ondan sonraki** günleri Canan'ı aramakla geçirdim.”

(Orhan Pamuk, *Yeni Hayat*)

NOT: Aitlik grubu, cümlede sıfat ya da zamir olarak görev yapar.

Örnek:

Köşe başındaki bakkal kapanmış.

Köşe başındaki: Aitlik grubu (sıfat).

Köşe başındaki bakkal: Sıfat tamlaması.

Apartmanın kuzey tarafındakiler bir türlü ısınamadı.

Apartmanın kuzey tarafındaki: Aitlik grubu (zamir).

H) Edat Grubu

Bir çekim edatı ile ona bağlı kelime ya da kelime gruplarının oluşturduğu gruba “**edat grubu**” denir.

Örnek:

Adam, **dev** gibiydi.

dev gibi: edat grubu.

Her şey **onun buradan gitmesiyle** başladı.

onun buradan gitmesiyle: edat grubu.

onun buradan gitmesi: Belirtili isim tamlaması.

buradan gitme: İsim-fiil grubu.

Geç kaldığım için toplantıya giremedim.

Geç kaldığım için: Edat grubu.

“**Yıllar sonra onu görmek için** çalıştığı yere gittiğimde tedirgin oldum. Gerçekleşmemiş hayatına tanık istemiyordu.”

(Murathan Mungan, *Kaf Dağının Önü*)

“Uçtuk **Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle**,

Canlandı o meşhur ova **at kişnemesiyle!**”

(Yahya Kemal Beyatlı, *Mohaç Türküsü*)

“**Hiç yolcusu yokmuş gibi** sessizce alır yol;

Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.”

(Yahya Kemal Beyatlı, *Sessiz Gemi*)

“Desem ki sen **benim için**,

Hava kadar lazım,

Ekmek kadar mübarek,

Su gibi aziz bir şeysin;”

(Cahit Sıtkı Tarancı, *Desem ki*)

“Ağlasam sesimi **duyar mısınız**,

Mısralarımda;

Dokunabilir misiniz,

Göz yaşlarıma, ellerinizle?”

(Orhan Veli Kanık, *Anlatamıyorum*)

NOT: Edat grubu cümlede ve kelime grubu içinde sıfat ve zarf olarak kullanılır; ek aldığı anda isimleşir.

Örnek:

Ömer, **melek gibi** adamdır. (sıfat)

İki saat kadar gecikeceğim. (zarf)

Senin gibisini görmedim. (isim)

“O kadar yalnızım ki, **yalnız kalamadığım için** yalnızım. **Seninle baş başa kalamadığım için** yalnız.”

(*Cemil Meriç, Jurnal 2*)

NOT: Cümlede çoğunlukla zarf tümleci ve yüklem görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Akşama doğru yola çıktık. (zarf)

Her şey, **tam benim istediğim gibiydi.** (yüklem)

“Her yerden terk ettin beni, gözlerinle terk ettin

Yüreğinle, düşlerinle

Bitmemiş bir cümle gibi terk ettin

Rastgele bulunmuş bir nesne gibi bir eşya gibi sandalye gibi

Yazın sonunda gelen bir yaz tatili gibi

Bir kartpostal gibi hani bulunur ya bir masa çekmecesinde”

(*Louis Aragon, Randevular*)

İ) Bağlama Grubu

İki ya da daha fazla isim unsurunun (kelime grubu da olabilir) bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla oluşan kelime grubuna “**bağlama grubu**” denir.

Örnek: Leyla **ile** Mecnun, olmak **ya da** olmamak, ölü **ya da** diri, Türkiye **ve** Amerika, **ne** sen **ne** ben, Biz **de** siz **de**; **hem** ev, **hem** iş; yaşamak **ve** görmek, Konuşmak **ama** ne konuştuğunu bilmemek...

“**Yirminci yaşı ile** **ellinci yaşı** arasında geçen otuz yıl boyunca Tolstoy, eserlerini **yaratarak**, **kaygısız-tasasız ve** **hür bir şekilde** yaşamıştır.”

(*Stefan Zweig, Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar*)

“Ölüm tehlikesi karşısında kılı kıpırdamayan, can verirken düşmanı-
na yiğitçe yukarıdan bakan **bize değil talihe** alt olmuştur; **yenilmiş değil**
öldürülmüştür.”

(*Montaigne, Denemeler*)

“İçimde kaynayan bir mahşer var
Bu mahşer bir de annelerin kalbinde kaynar
Çünkü onlar, **yün örerken pencere önlerinde**
Ya da çamaşır sererken bahçelerde
Birden alıverirler kara haberini
Okul dönüşü bir trafik kazasında
Can veren oğullarının”

(*Erdem Beyazıt, Sana, Bana, Vatanıma
ve Ülkemin İnsanlarına Dair*)

NOT: Bağlama grupları cümlede ve kelime grubunda isim, sıfat ve zarf olarak kullanılır.

Örnek:

“**Vatan yahut Silistre**” Namık Kemal’in eseridir. (isim)

Huysuz ve tatl kadın. (sıfat)

Az ama öz konuşur. (zarf)

NOT: “ve” bağlacı, ikiden fazla isimi bağlıyorsa son iki ismin arasında yer alır.

Örnek:

Ömer, Ziya **ve** ben.

okumak, yazmak, tekrar yazmak **ve** sabretmek...

“Haşim’in şiirinde hakim olan temalar, “çocukluk anıları, aşk **ve** ta-
biat”tir.”

(*Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının
Ana Çizgileri 1860-1923*)

J) Unvan Grubu

Bir şahıs ismiyle, unvan veya akrabalık bildiren başka bir ismin oluşturduğu kelime gruplarına “**unvan grubu**” denir. **Şahıs ismi + unvan ve akrabalık ismi** biçiminde oluşur. Unsurlar eksiz birleşir. Grubun vurgusu isim unsuru üzerindedir.

Örnek:

Orhan Gazi, Ziya Paşa, Kamil Binbaşı, Mehmet Emin Bey, Mahmut Ağa, Osman dayı, Ayşe teyze, Yurdaer amca, Halil Hoca, Dağıstan Usta, Emine kadın, Gülsüm kız...

NOT: “Akrabalık adları bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz: Fahriye abla, Ayşe teyze, Emine nine, Saim amca, Ali enişte. Ancak akrabalık bildiren kelimeler başa gelirse lakap yerine geçtiği için büyük harfle başlar: Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan.

Bazı tarihî ve menkıbevi şahsiyetlerde ise akrabalık bildiren kelime sonda olduğu hâlde unvan değeri kazandığı ve özel ada dâhil olduğu için büyük harfle yazılır: Gül Baba, Adile Hala, Gülsüm Bacı.”¹

NOT: Unvan grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim olarak kullanılır.

Örnek: Özkan Bey, mütevazı bir arkadaştır.

NOT: Unvan, akrabalık, makam, rütbe ve lakap bildiren isimler, şahıs isimlerinden önce geldiklerinde, şahsın ismi durumuna geçtiklerinden “birleşik isim grubu” oluştururlar. Unvan grubunun vurgusu, birinci unsur üzerinde; birleşik isimlerin vurgusu ise ikinci unsur üzerindedir.

Örnek:

Sultan Alparslan, Kraliçe Elizabet, Deli Petro, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Şair Eşref, Doktor Abdullah, Binbaşı Nazım, Kasap Hamdi, Kel Mahmut...

¹ TDK, İmla Kılavuzu, s.25

K) Birleşik İsim Grubu

En az iki kelimededen oluşan, şahıslara ait özel isimler “**birleşik isim grubu**” olarak adlandırılır. Birleşik isim grubunda vurgu ikinci unsur üzerindedir.

Örnek:

Fatih Sultan Mehmet, Mustafa Kemal Atatürk, Orhan Veli Kanık, Abdurrahim Karakoç, Neşet Ertaş...

NOT: Özel isimlerden önce gelen; unvan, makam, mevki, rütbe, statü ve lakap bildiren kelimeler birleşik isim grubuna dâhildir.

Örnek:

Yavuz Sultan Selim, Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan, Mareşal Fevzi Çakmak, Doktor Ümit, Şair Eşref, Öğretmen Cemil, Kasap Hayri, Deli Ali, Herodot Cevdet, Kel Mahmut...

Ahmet Hamdi Tanpınar, Âşık Veysel'in “ Yeni bir mektup aldım gül yüzlü yardan” şiirini okuyunca, “ Bu âşık bizim pabucumuzu dama attı” demiştir.”

(Beşir Ayvazoğlu, Halk Şiirinden Tarihe)

L) Birleşik Fiil

Cümleyi oluşturan kelime gruplarından biri de birleşik fiillerdir.

Birleşik fiiller yapılarına göre üç gruba ayrılır.

(Bakınız: Birleşik fiiller. s.133)

1- Kurallı birleşik fiiller:

Örnek: gidebil-, götürüver-, bakadur-, donakal-, yapagel-,öleyaz-

2- Yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller:

Örnek: hazır ol-, yardım et-, seyreyle-, anlatmaya başla-, yetkili kıl-, hata yap-, emir buyur-...

3- Anlam kaymasına uğrayarak deyimleşmiş birleşik fiiller:

Örnek: hoşuna git-, şehit düş-, öğüt ver-, kural koy-, karnı zil çal-, hasta düş-; gözünü korkut-, bileğine güven-, ayağına gel-; kalp kır-, öngör-, başvur-, vazgeç-, kafa tut-, göze gir-, abayı yak-, göz yum-, Arap saçına çevir-, bağrına bas-, içi kan ağla-, kan gövdeyi götür-, kendi kendini kemir-, Atı alan Üsküdar'ı geç-, başı dara gel-, canı burnunun ucuna gel-...

“Napolyon gibi gururla **söyleyebiliriz:** ‘Bizim asaletimiz bizimle başlar.’ “

(Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*)

M) Kısaltma Grupları

Kısaltma grupları, genellikle fiilimsilerin (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) kısalması ve kalıplaşması sonucu oluşan kelime gruplarıdır. Grubu oluşturan unsurların ikisi de isimdir. Vurgu ikinci unsur üzerindedir.

Kısaltma grupları altı gruba ayrılır.

1- İsnat Grubu:

Sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarının kısalması sonucu oluşur. Birinci unsur sadece iyelik eki alabilir.

Örnek:

Başı dik olarak yürüdü → **Başı dik** yürüdü. (zarf-fiil düşmüş)

Kafası bozuk olan adam → **kafası bozuk** adam (sıfat-fiil düşmüş)

Karnı tok olan çocuk → **karnı tok** çocuk (sıfat-fiil düşmüş)

Gözü yaşlı olarak gitti → **Gözü yaşlı** gitti. (zarf-fiil düşmüş)

Ayağı yalın olarak gelmiş → **Ayak yalın** gelmiş. (zarf-fiil düşmüş)

Yedi köy ağası olan adam → **Yedi köy ağası** adam (sıfat-fiil düşmüş)

Havası güzel olan memleket → **Havası güzel** memleket (sıfat-fiil düşmüş)

NOT: İsnat grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat (birleşik sıfat), zarf (birleşik zarf) görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Gözü yaşlılara, kalbi kırıklara destek olurdu. (isim, dolaylı tümleç görevinde)

Bahçesi geniş bir ev isterdi.(sıfat)

Hastaneye **yarı baygın** getirildi. (zarf)

2- Yaklaşma Grubu:

Fiilimsilerin kısalması sonucu oluşur. Birinci unsuru “-e” hâl ekini alır.

Örnek:

Cana yakın olan insanlar → **Cana yakın** insanlar (sıfat-fiil düşmüş)

Premsiplerine bağlı olarak yaşadı. → **Premsiplerine bağlı** yaşadı. (zarf-fiil düşmüş)

Düşünlere yardım etmek herkesin vazifesidir. → **Düşünlere yardım** herkesin vazifesidir. (isim-fiil düşmüş)

Dünyadaki bütün canlılara hayran olan biriydi. → **Dünyadaki bütün canlılara hayran** biriydi. (sıfat-fiil düşmüş)

NOT: Yaklaşma grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat (birleşik sıfat), zarf (birleşik zarf) görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Şiire sevdahlar, bugün buradaydı. (isim, özne görevinde)

Dağcılığa meraklı gençler (sıfat)

Sanata düşkün görünüyor. (zarf)

3- Bulunma Grubu:

“-de” hâl eki alan bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur.

Örnek: üçte iki, haftada bir, solda sıfır, yükte hafif, pahada ağır, arada bir, iki saatte bir, mesleğinde başarılı...

NOT: Bulunma grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat (birleşik sıfat), zarf (birleşik zarf) görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Toplumun **yüzde otuzu** bu konulara ilgi duyuyor. (isim, tamlanan görevinde)

Yükte hafif, pahada ağır eşyaları topla. (sıfat)

Bu ilaçları **günde bir** alacaksın (zarf)

4- Ayrılma Grubu:

“-den” hâl eki alan bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Sıfat-fiil ve zarf-fiil grubunun kısalması sonucu oluşur.

Örnek:

bizden habersiz, içten pazarlıklı, gözden uzak, gönülden ırak, Bir saatten kısa, beş yıl aradan sonra, insandan uzak, cennetten farksız,...

NOT: Ayrılma grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat (birleşik sıfat), zarf (birleşik zarf) görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Bundan iyisini bulamazsın (isim)

İçten pazarlıklı insanlardan nefret ederim.(sıfat)

Bu saatten sonra kimseyi bulamayız.(zarf)

5- Belirtme (Yükleme) Grubu:

“-i” hâl eki alan bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Sıfat-fiil ve zarf-fiil grubunun kısaltması sonucu oluşur.

Örnek: görevi ihmal, suçluyu takip, arabayı tamir, hastayı kontrol, bini aşkın...

NOT: Belirtme grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim ve sıfat (birleşik sıfat), görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Görevi ihmal, büyük bir suçtur. (isim)

Bu sınava **yüz bini aşkın** öğrenci girecek. (sıfat)

6- Vasıta Grubu:

“-la, -le “ vasıta hâl eki alan bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Sıfat-fiil ve zarf-fiil grubunun kısaltması sonucu oluşur.

Örnek: parayla dolu, suyla kaplı, çiçeklerle süslü, halılarla döşeli, sahilleriyle ünlü...

NOT: Vasıta grubu, cümlede ve kelime gruplarında isim, sıfat (birleşik sıfat), zarf (birleşik zarf) görevlerinde kullanılır.

Örnek:

Müzikle tedavi, geçmişte uygulanmış bir metottur. (isim)

Sahilleriyle ünlü şehir, turist akınına uğradı. (sıfat)

O, **insanlarla ve kendisiyle barışık** yaşadı. (zarf)

NOT: Yukarıdaki gruplandırmalara dâhil olmayan başka kısaltma grupları da vardır. Bunlar çeşitli kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltmasıyla oluşmuşlardır.

Örnek: Dilden dile, kulaktan kulağa, aşağıdan yukarıya, baştan aşağı, baş başa, omuz omuza, git gide, günaydın, o gün bu gün...

N) Ünlem Grubu

Bir ünlemle, bir isim unsurunun (kelime grubu da olabilir) oluşturduğu kelime gruplarına “**ünlem grubu**” denir. Grubun vurgusu ünlem üzerindedir.

Örnek:

Ey Türk milleti! Hey arkadaşlar! Bre kendini bilmez! Hey oradakiler!..

“Ey gönlümün doğurduğu

Büyüttüğü emzirdiği

Kuş tüyünden

Ve kuş sütünden

Geceler ve gündüzlerde

İnsanlığa anıt gibi yükselttiği

Sevgili

En sevgili

Ey sevgili

Uzatma dünya sürgünümü benim”

(Sezai Karakoç, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine)

“Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.

Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?”

(Necip Fazıl Kısakürek, Sakarya Türküsü)

“Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,

Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü!”

(Arif Nihat Asya, Bayrak)

“Ah!...Biçare hırpalanmış, ezilmiş hayat!... mai bir gece ile siyah bir gece arasında geçen şu nasipsiz, bahtsız ömür!..”

(Halit Ziya Uşaklıgil, Mai ve Siyah)

“Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nazende sahralar

Uyan ey yâreli şîr-i jeyân bu hâb-ı gafletten”

(*Namık Kemal, Hürriyet Kasidesi*)

NOT: Ünlem grubu hitap özelliği taşıdığından cümlede öge olarak değerlendirilmez; cümle dışı unsur olarak gösterilir. Ünlem grubu ünlem cümleleriyle karıştırılmamalıdır: Ünlem cümlesi adı üstünde cümledir ve öğelere ayrılır. Ancak ünlem grubu seslenmeden ibarettir.

Örnek:

Ey Türk gençliği! (Ünlem grubu)

Yardım edin! (Ünlem cümlesi)

O) Sayı Grubu

İki ya da daha fazla basamaklı sayı isimlerinin oluşturduğu kelime grubuna “**sayı grubu**” denir. Sayılar, basamak sistemine göre gruplandırılır. Her unsur kendi içinde değerlendirilir. Sayı grubunda birinci unsur ikinci unsurdan büyük olmak zorundadır. Birinci unsur ikinci unsurdan küçük olduğunda “**sıfat tamlaması**” olur.

Örnek:

on / beş: sayı grubu (on, beşten büyüktür)

beş / yüz: sıfat tamlaması (yüz, beşten büyüktür)

sekiz yüz / yirmi: Sayı grubu (sekiz yüz, yirmiden büyüktür), **sekiz / yüz:** Sıfat tamlaması

bin / dokuz yüz elli: Sayı grubu, **dokuz yüz / elli:** Sayı grubu, **dokuz / yüz:** Sıfat tamlaması

yirmi bin / dört yüz on altı: Sayı grubu, **yirmi / bin:** Sıfat tamlaması, **dört yüz / on altı:** Sayı grubu, **dört / yüz:** Sıfat tamlaması, **on / altı:** Sayı grubu

altı yüz yirmi milyon / yedi yüz on altı bin / beş yüz kırk: Sayı grubu,

altı yüz yirmi / milyon: Sıfat tamlaması, **altı yüz / yirmi:** Sayı grubu, **altı / yüz:** Sıfat tamlaması

yedi yüz on altı / bin: Sıfat tamlaması, **yedi yüz / on altı:** sayı grubu,

yedi / yüz: Sıfat tamlaması, **on / altı:** Sayı grubu
beş yüz / kırk: Sayı grubu, **beş / yüz:** Sıfat tamlaması

NOT: Sayı grupları cümlede isim ve sıfat olarak görev alırlar.

Örnek:

Okul numaram, **yüz altmış iki** idi. (isim, yüklem görevinde)

Bugün **iki yüz elli** soru çözdü. (sıfat)

NOT: Sayı isimleri (çek, senet gibi evraklar dışında) her zaman birbirinden ayrı yazılır.